

แนวทางการรับมือของภาคการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ Approaches for the Tourism Sector to Cope with Climate Change

พันธวลี รามริย์¹ และสุวิมล คนไว²

E-mail: panwalee.ro@spu.ac.th

โทรศัพท์: 0851812461

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อภาคการท่องเที่ยว และแนวทางการรับมือของภาคการท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในด้านการปรับตัว ตลอดจนการลดหรือบรรเทาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาของมนุษยชาติที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างซึ่งประชาคมโลกต้องร่วมมือกันแก้ปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง สภาพอากาศนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเดินทางหรือยกเลิกการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม วิธีการศึกษาเป็นการทบทวนวรรณกรรมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ประกอบการภาคการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอยู่ในระดับปานกลาง และยังไม่เห็นความสำคัญในการปรับตัวให้ธุรกิจเพื่อความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการหาแนวทางการรับมือเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ภาคการท่องเที่ยวต้องร่วมมือกันแก้ไขและผนึกให้เกิดการปรับตัว ตลอดจนการกำหนดมาตรการเพื่อบรรเทาการเกิดก๊าซเรือนกระจกหรือการลดภาวะโลกร้อนที่จะส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ; ภาคการท่องเที่ยว; การรับมือ

Abstract

The purposes of this article are to present the impacts of climate change toward tourism sector, and how the tourism sector responds to cope with climate change in terms of adaptation as well as reducing or mitigating climate. As the climate change is a widespread humanitarian problem that the global community must work together to solve the problem. It is well known that climate change and tourism are highly correlated because weather condition is a major factor in traveling or canceling trips to places including the impacts on the tourism sector, both directly and indirectly. The article is a literature review including government policy that related to the tourism sector and climate change.

¹อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

² อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

The study indicates that most of the tourism entrepreneurs have moderate understanding of climate change and lack of awareness to adapt their business to cope with the problem. Therefore, finding ways to cope with climate change is important for the tourism sector to work together to resolve and campaign for adaptation of tourism to climate change including establish measures to mitigate greenhouse gases or reduce global warming that affect tourism today and the future effectively.

Keywords: Climate Change; Tourism Sector; Coping

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่างๆ เป็นอย่างมาก ตามการคาดการณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (The United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ในปี ค.ศ.2020 นักท่องเที่ยว (International tourist arrivals) จะเพิ่มขึ้นเป็น 1.6 ล้านล้านคน การท่องเที่ยวของประเทศไทยก็มีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมโยงของภาคการท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนั้น พบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนนั้นส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว โดยเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่อยากเดินทางท่องเที่ยวเพราะไม่แน่ใจในอากาศที่เปลี่ยนแปลงที่อาจส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติทั้งความแห้งแล้งไฟป่า ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบกับการท่องเที่ยวได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจึงถือเป็นปัจจัยลบตัวใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวไม่ใช่อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนที่สำคัญเช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาคการท่องเที่ยวจะต้องหาแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้งด้านการปรับตัว (Adaptation) ที่เป็นมาตรการการแก้ปัญหาในระยะสั้นและการบรรเทาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Mitigation) ซึ่งเป็นมาตรการการป้องกันปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว

2. แนวคิดและความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดจากการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่บรรยากาศจากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์ซึ่งก๊าซเรือนกระจกมีคุณสมบัติในการดูดกลืนความร้อนทำให้โลกอบอุ่นสิ่งมีชีวิตสามารถอาศัยอยู่ในโลกได้ แต่ถ้าหากมีก๊าซเรือนกระจกมากเกินไปทำให้บรรยากาศโลกดูดกลืนความร้อนไว้มากขึ้นทำให้อุณหภูมิพื้นผิวโลกเพิ่มสูงขึ้นเกิดภาวะที่เรียกว่า ภาวะเรือนกระจก (greenhouse effect) (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2552 ; UNWTO, 2008)ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพอากาศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มนุษย์เดินทางหรือยกเลิกการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำ แต่ขณะเดียวกันการดำเนินการท่องเที่ยวมีฐานะเป็นผู้กระทำที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนี้ (ภราเดช พยัฆวิเชียร และ รชพร จันทร์สว่าง, 2555)

2.1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบทางตรงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ชายหาดภูเขา ป่าไม้และแหล่งน้ำได้รับผลกระทบภาวะโลกร้อน เช่น การเกิดปัญหาปะการังฟอกขาวโดยคลื่นน้ำเย็น ทำให้ปะการังอ่อนและสัตว์น้ำตายปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลและพื้นที่ชายหาดลดน้อยลงตลอดจนคุณภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป ภูเขาและป่าไม้ได้รับผลกระทบทั้งจากภัยแล้งและน้ำป่า แหล่งน้ำธรรมชาติประสบปัญหาภัยแล้งและคุณภาพน้ำที่เปลี่ยนแปลงไป (GIZ, 2553)

เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวในการกำหนดความเหมาะสมของสถานที่ท่องเที่ยวการจัดกิจกรรมต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว และการกำหนดฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว เช่น การพิจารณาวันหยุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยว หากแหล่งท่องเที่ยวนั้นมีสถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวอาจกระทบต่อการดำเนินการของธุรกิจการท่องเที่ยว การโรงแรม และยังส่งผลกระทบต่อโครงสร้างพื้นฐาน (กราเดช พยัฆวิเชียร และ รชพร จันทรสว่าง, 2555)

ทั้งนี้ธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรมอาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมหากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น การประกันภัย การสำรองน้ำและอาหาร การจัดการด้านพลังงาน และการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยว เป็นต้น

ส่วนผลกระทบทางอ้อมของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึง นักท่องเที่ยวไม่ยอมมาเพราะมีข่าวฝนตกฟ้าร้องน้ำท่วมเป็นประจำหรือเกิดอุปสรรคขัดขวางการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้สภาพภูมิอากาศซึ่งประกอบด้วย อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ลมพายุ และแสงสว่าง เป็นปัจจัยกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำ สภาพภูมิทัศน์ที่ถูกทำลาย ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทางอ้อมนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกขึ้นไปในชั้นบรรยากาศ และทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ดังนั้นการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการโรงแรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้โลกมีการใช้พลังงานสูงขึ้นโดยเฉพาะธุรกิจบริการ เช่น คมนาคมขนส่ง อาหารและเครื่องดื่ม การท่องเที่ยว ที่พักแรม และเทคโนโลยี เป็นต้น

ตามรายงานของ UNWTO-UNEP-WMO (2008) พบว่า การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (เช่น การเดินทาง ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยว) อยู่ที่ประมาณ 5% ของปริมาณการปล่อยก๊าซ CO₂ ทั้งหมดของโลก (Global CO₂ Emissions) เมื่อพิจารณาภายใต้ระดับของการปล่อยก๊าซ CO₂ 5% จากการท่องเที่ยว นั้นพบว่า มีแหล่งที่มาจากการเดินทางมากถึง 75% โดยเฉพาะจากการเดินทางทางอากาศนั้นสูงถึง 54% ในขณะที่มาจากที่พักประมาณ 21% ดังนั้น ในภาพรวมของระบบคมนาคมขนส่ง โรงแรม ที่พัก และกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงมี

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกเท่ากับ 1,302 ล้านตัน หรือร้อยละ 5 ตามที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการขนส่งทางอากาศมีการปล่อยสูงถึงเกือบ 512 ล้านตัน ซึ่งถ้าระบบเศรษฐกิจยังเป็นไปในลักษณะนี้ในอนาคตจำนวนนักท่องเที่ยวจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี ซึ่งจะทำให้ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 161 ใน ค.ศ. 2035 โดยมีการประมาณค่าเฉลี่ยของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการท่องเที่ยว ดังนี้ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ ร้อยละ 52 การคมนาคมทางบก ร้อยละ 16 การคมนาคมขนส่งอื่นๆ ร้อยละ 1 ที่พักแรม ร้อยละ 25 และกิจกรรมท่องเที่ยว ร้อยละ 7 จากแนวโน้มดังกล่าวการท่องเที่ยวได้รับแรงกดดันอย่างสูงจากสังคมว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการใช้พลังงานสิ้นเปลือง และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย

โดยสรุปในภาพรวมของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทยพบว่าภาคเหนือเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น อุณหภูมิ และปริมาณน้ำฝน เนื่องจากภาคเหนือมีลักษณะการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่พึ่งพิงลักษณะภูมิอากาศสูง ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางจะได้รับผลกระทบน้อยกว่า เนื่องจากลักษณะการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมและพึ่งพิงสภาพภูมิอากาศไม่มาก ส่วนพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการที่อุณหภูมิสูงสุดสูงขึ้นและจำนวนวันที่อุณหภูมิต่ำลดลง (เช่น จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดเลย) นอกจากนี้ ในบางเขตพื้นที่ในภาคกลางที่จะได้รับผลกระทบจากการกัดเซาะชายฝั่ง (เช่น จังหวัดสมุทรปราการ) ส่วนภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้จะได้รับผลกระทบที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน นั่นคือผลกระทบส่วนใหญ่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล และการเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเล เนื่องจากการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้จะเกี่ยวข้องกับทรัพยากรชายฝั่งเป็นหลัก ส่วนผลการเปลี่ยนแปลงด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศไม่น่าจะมีผลต่อการท่องเที่ยวมากนัก (สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน, 2553)

ทั้งนี้จากการศึกษายังพบว่า ภาคการท่องเที่ยวของไทยมีการเปิดรับต่อปัจจัยทางภูมิอากาศหลากหลายทั้งในเชิงเวลาและในเชิงพื้นที่ ซึ่งอาจจะสรุปปัจจัยและรูปแบบของผลกระทบที่สำคัญได้ในตารางที่ 1 โดยพบว่าความเสี่ยงของภูมิอากาศในอนาคตจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละคลัสเตอร์การท่องเที่ยว โดยลักษณะการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์หรือพึ่งพากับปัจจัยทางสภาพภูมิอากาศโดยตรงมีแนวโน้มจะเป็นคลัสเตอร์ที่มีความอ่อนไหวมากและมีโอกาสได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในอนาคตสูงกว่า อย่างไรก็ตาม ความเปราะบางยังขึ้นอยู่กับมิติเชิงพื้นที่ที่อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันตามระดับของความเสี่ยงและความอ่อนไหวต่อการได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ รวมถึงขีดความสามารถด้านเทคโนโลยีและด้านทุนของผู้ประกอบการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของแต่ละคลัสเตอร์/พื้นที่นั้นด้วย (ทิพย์วดี วิมุตติสุนทร, 2554)

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่เปิดรับทางภูมิอากาศที่สำคัญที่มีผลทั้งในเชิงลบ (เป็นโทษ) และเชิงบวก (เป็นคุณ) ต่อการท่องเที่ยว

	ปัจจัยเปิดรับทางภูมิอากาศที่สำคัญของการท่องเที่ยวของไทย
--	---

เชิงลบ	- สภาพอากาศรุนแรง สร้างความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยว แหล่งอารยธรรม เส้นทางคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐาน - ความชื้นในอากาศและกระแสลม ส่งผลต่อไฟฟ้าและการกระจายของหมอกควัน ส่งผลให้สูญเสียทัศนียภาพ เกิดมลภาวะทางอากาศ - อุณหภูมิที่สูงขึ้นรวมถึงความแห้งแล้ง ส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบนิเวศที่เป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ - มรสุมและพายุส่งผลให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง ส่งผลต่อต้นทุนการท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ - รูปแบบของฤดูกาลส่งผลต่อการประกอบอาชีพดั้งเดิม หรืออารยธรรมของประชาชนในพื้นที่ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยววัฒนธรรม
เชิงบวก	- ปริมาณฝนที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้บางพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศและแหล่งน้ำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้มากขึ้น - ฤดูมรสุมที่สั้นลงอาจทำให้ฤดูการท่องเที่ยวฝั่้งอันดามันยาวขึ้นเล็กน้อย

อย่างไรก็ตาม ภาคการท่องเที่ยวของประเทศไทยยังมีความตระหนักและความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่คลาดเคลื่อนและอาจจะส่งผลให้ธุรกิจมีความเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศ โดย Rongrongmuang (2010) ได้ศึกษาระดับความเข้าใจและทัศนคติของผู้ประกอบการด้านน้ำและพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศระดับปานกลาง โดยยังมองเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นเรื่องไกลตัวและเชื่อว่าปัญหาจะสามารถแก้ไขได้ด้วยการร่วมมือกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และมักมีความเชื่อว่าการดำเนินธุรกิจที่ตนทำอยู่ในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับภูมิอากาศอยู่แล้ว จึงยังไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการมาตรการใดๆ หรือการลงทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากการปรับตัวให้ธุรกิจเพื่อเพิ่มความสอดคล้องกับภูมิอากาศในแต่ละพื้นที่จึงเป็นสิ่งจำเป็น ฉะนั้นภาครัฐจึงจะต้องเร่งส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้ภาคการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้ประกอบการในระดับท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศได้อย่างเหมาะสมต่อไป (ทิพย์วดี วิมุตติสุนทร, 2554)

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อนที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นความท้าทายอย่างหนึ่งที่องค์การการท่องเที่ยวและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องเผชิญ เนื่องจากเป็นปัญหาดังแต่ระดับชาติ ระดับรัฐ ระดับธุรกิจ และลงไปถึงระดับประชาชน ดังนั้น การจัดการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันแก้ไข และแรงจูงใจให้เกิดการปรับตัวของการท่องเที่ยวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การกำหนดมาตรการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และการร่วมดำเนินการตกลงร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการรับมือกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของภาคการท่องเที่ยว จำแนกได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่

1) การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Adaptation)

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหมายถึง การปรับระบบธรรมชาติหรือระบบมนุษย์เพื่อตอบสนองต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนไปหรือคาดว่าจะเปลี่ยนไปและเพื่อตอบสนองต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจทำอันตรายต่อภาคท่องเที่ยว(UNDP, 2004)หรือ อาจหมายถึงการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยมีการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น และวางแผนรองรับในสิ่งที่อาจเกิดขึ้น (GIZ, 2553)

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายอย่าง การท่องเที่ยวอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำต่อผลกระทบดังกล่าว เนื่องจากสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม สถานะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัญหาระดับโลก จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมทั่วโลกในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ รวมทั้งช่วยกันลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเท่าที่จะทำได้ ตัวอย่างของการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการขยะ เช่นการแยกขยะการเปลี่ยนขยะเป็นวัสดุรีไซเคิล การสร้างสินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายมากขึ้น เช่น กิจกรรมในร่มหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศเพื่อนำเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมตามสภาพภูมิอากาศ

สำหรับผู้ที่มีบทบาทในการท่องเที่ยวจะมีศักยภาพในการปรับตัวแตกต่างกัน ดังนี้

1) นักท่องเที่ยว มีศักยภาพในการปรับตัวได้สูง เมื่อสภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลง เพราะนักท่องเที่ยวมีอิสระและสามารถตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ และสามารถหลีกเลี่ยงการเดินทางไปยังสถานที่ที่มีความเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถยกเลิกหรือเลื่อนการเดินทางได้ง่าย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านงบประมาณ ความรู้ และเวลาของนักท่องเที่ยว

2) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจคมนาคมขนส่ง เช่น สายการบิน รถไฟ และตัวแทนจำหน่าย องค์การเหล่านี้มีศักยภาพในการปรับตัวได้น้อยกว่านักท่องเที่ยว หากเกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศผู้ประกอบการเหล่านี้อาจทำได้เพียงยกเลิกการให้บริการ เลื่อนเวลาการให้บริการ หรือปรับเปลี่ยนเส้นทาง

3) ธุรกิจบริการท่องเที่ยวและประชาชนที่อาศัยในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงผู้ที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว หากเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่บริเวณนี้ กลุ่มคนเหล่านี้มีศักยภาพในการปรับตัวลำบาก เพราะบุคคลในกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีการลงทุนหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นๆ

2.) การลดหรือบรรเทาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Mitigation)

เป็นการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการแทรกแซงของมนุษย์เพื่อลดสาเหตุของผลกระทบหรือเพิ่มการเก็บกักก๊าซเรือนกระจก (IPCC, 2001) โดยอาศัยเทคโนโลยี มาตรการทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการหาพลังงานทดแทน ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

1) การกำจัด (Elimination) คือ การหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกโดยไม่ทำให้สินค้าการท่องเที่ยวนหรือการบริการมีคุณภาพลดลง เช่น การจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวเดินหรือขี่จักรยานไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ไม่ไกลนักแทนการขึ้นรถ

2) การลด (Reduction) คือ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยเน้นการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่จำเป็น เช่น การกำหนดระยะเวลาในการดับไฟฟ้า การนำระบบระบบเซนเซอร์ตรวจจับการเคลื่อนไหวมาใช้กับระเบียงทางเดินและก๊อกน้ำของที่พักรวมบางแห่ง การเปลี่ยนมาใช้หลอดประหยัดไฟ การปรับอุณหภูมิเครื่องปรับอากาศให้อยู่ในระดับ 25 องศาเซลเซียสหรือสูงกว่า หรือการตั้งเวลาในการเปิด-ปิดเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้สามารถปฏิบัติได้ทันทีและมีผลให้ลดค่าใช้จ่ายได้เช่นกัน

3) การทดแทน (Substitution) คือ การใช้พลังงานทดแทน เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การใช้พลังงานลม การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ รวมทั้งการนำสิ่งเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นเชื้อเพลิงชีวภาพ (กราเดช พยัฆวิเชียร และ รชพร จันทรสว่าง, 2555) วิธีการนี้มีศักยภาพในการลดค่าใช้จ่ายในระยะยาว

4) การชดเชย (Offsetting) คือ การชดเชยการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การชดเชยปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดขึ้นจากการเดินทางด้วยเครื่องบิน โดยการร่วมลงทุนในโครงการปลูกป่า โครงการฟื้นฟูป่าชายเลนหรือโครงการพลังงานสะอาดในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้ไม่ถือเป็นการลดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ยังต้องการความร่วมมือจากโครงการและบุคลากรต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อให้เกิดการชดเชยอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 – 2593 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2558) ได้กล่าวถึงแผนการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในภาคการท่องเที่ยวว่าควรมุ่งเน้นการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมบูรณ์และขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวรวมถึงการลดความเสี่ยงของภาคการท่องเที่ยวต่อปัจจัยทางภูมิอากาศที่อาจเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต

เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภาคการท่องเที่ยวต้องนำมาตรการด้านการปรับตัวและการบรรเทาต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมาใช้ร่วมกันในการวางแผนเพื่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ใช้ระยะเวลานานและมีผลต่อเนื่อง ดังนั้นทางภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจะได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้น

3. สรุป

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อภาคการท่องเที่ยว เช่นเดียวกันกับภาคการท่องเที่ยวที่มีส่วนทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ดังนั้นภาคการท่องเที่ยวต้องเตรียมความพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างเป็นรูปธรรม โดยการดำเนินมาตรการเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศใน 2 ด้าน ได้แก่ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการบรรเทาหรือลดก๊าซเรือนกระจก ทั้งนี้การปรับตัวและการบรรเทาเป็นสองสิ่งที่ต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน

4. เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์วดี วิมุติสุนทร. (2554). ความเสี่ยงและความเปราะบางของระบบและภาคส่วนทางเศรษฐกิจ : อุตสาหกรรมธุรกิจบริการและท่องเที่ยว. ใน : รายงานการสังเคราะห์และประมวลสถานการณ์ภาพองค์ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของไทย ครั้งที่ 1 องค์ความรู้ด้านผลกระทบ ความล่าช้าและการปรับตัว. คณะทำงานกลุ่มที่ 2 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย [อานนท์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, อำนวย ชิดไธสง (บรรณาธิการ)].
- ภราเดช พยัฆวิเชียร และ รชพร จันทรสว่าง. (2555). สถานะการเปลี่ยนแปลงต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและการโรงแรม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม Professional Experience in Tourism and Hotel Management หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2552). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนแม่บทด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน. (2553). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกกับการท่องเที่ยวในประเทศไทย. วารสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ฉบับที่ 3 ปี 2553. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558).
- แผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2558 – 2593. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- GIZ.(2553). รายงานฉบับสุดท้ายการจัดอบรมหลักสูตรการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกับการท่องเที่ยวสำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์.สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2560, จาก <http://www.dasta.or.th/attachments/article/826/441-1912-0.pdf>
- Global Challenges. (prepared by Scott, D., Amelung, B., Becken, S., Ceron, JP., Dubois, G., Gossling, S., Peeters, P. and Simpson, M.C.), UNWTO, Madrid, and UNEP, Paris
- Rongrongmuang, W. (2010). Climate Change Perception of Dive Tourism Industry in Thailand. Master's thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Environmental Governance, University of Freiburg.

UNDP. (2004). Adaptation Policy Frameworks for Climate Change. Developing Strategies, Policies and Measures. Lim, B., Spanger-Siegfried, E. (eds) Co-authors Burton, I., Malone, E., Huq, S.

UNWTO and UNEP and WMO. (2008). Climate Change and Tourism: Responding to